

570 godina rođenja Leonarda da Vinci

Leonardo da Vinci, talijanski slikar, kipar, arhitekt, graditelj, izumitelj, glazbenik, mislilac, matematičar, inženjer i pisac (Vinci kraj Firence, u Italiji, 15. 4. 1452. – dvorac Cloux u Amboise, u Francuskoj, 2. 5. 1519.) bio je svestrani renesansni duh (uomo universale) i jedan od najvećih umjetnika u povijesti čovječanstva. Učio je, živio i radio u Firenci, Milanu, Mantovi, Veneciji, Rimu. U službi Cesarea Borgie proputovao je Romagnu, Umbriju i dio Toskane te je izradio bogatu topografsku dokumentaciju. Na poziv francuskoga kralja Franje I. otišao je 1517. u Francusku, gdje je ostao do kraja života. Svojim je glavnim pozivom smatrao slikarstvo. Osim u umjetnosti dao je doprinose anatomiji, botanici, geologiji, matematici, optici, mehanici, astronomiji, hidraulici, niskogradnji, tehnicima proizvodnje oružja, urbanistici...

U Leonardova ranija djela ubrajaju se Portret Ginevre Benci, Poklonstvo kraljeva i Sveti Jeronim, Majka Božja u pećini, Portret dame s hermelinom i zidna slika Posljednja večera u blagovaonici milanskoga samostana Sta Maria delle Grazie. To veličanstveno djelo ubraja se među prva klasična ostvarenja visoke renesanse, u njemu su savršeno povezani likovi u pokretima, s izrazima dramatskog uzbuđenja. U drugo firentinsko razdoblje ide portret Mone Lise (La Gioconda) i izgubljeni karton Bitke kod Anghiarija, a u drugo milansko Sveta Ana s Majkom Božjom, Isusom i anđelom te Sveta Ana s Majkom Božjom i Isusom. Leonardovim slikarskim djelom visoka renesansa dosegla je vrhunac. U njegovu sfumatu, mekim i prigušenim prijelazima između polusvjetla i polusjene, stapaju se oblici i boje u suptilne nijanse. Svakoj njegovoj slici prethodile su temeljite studije za kompoziciju, perspektivu, likove i sve pojedinosti. Tražeći slikarsku ljepotu i istinu, Leonardo se obraćao izravno prirodi, crtao je biljke, životinje i ljude proničući u bit njihovih struktura i fizionomija. Crtež kao i analiza i zahvat stvarnosti služili su mu ujedno kao komentar znanstvenih teorema.

Od Leonardovih kiparskih radova nije sačuvan ni jedan. U Milanu je u glini izveo golem konjanički spomenik kondotjera Francesca Sforze (uništen 1499.). O njegovu izgledu može se samo nagađati po studijama, crtežima i jednoj maloj brončanoj figuri konjanika i konja u propnju.

Kao graditelj radio je u Milanu inženjerske, regulacijske i fortifikacijske radove (Castello Sforzesco) i stvarao urbanističke osnove i planove za idealne gradove budućnosti.

Područje njegovih znanstvenih ispitivanja neograničeno je i prožeto neutaživom težnjom da dokuči zakonitost svih pojava u prirodi. U metodama je bio empirik, daleko od svake skolastičke dogmatike. Neumorno je bilježio i crtežima eksplicirao zapažanja i zaključke, komentirao ih i analizirao.

Matematička istraživanja i rezultate primjenjivao je na radove iz fizike i mehanike (teorije o kretanju, brzini i energiji) i hidromehanike (zakon spojenih posuda, pojave u kapilarnim cijevima, širenje i interferencija valova). Prvi nakon Arhimeda teorijski se bavio problemima težišta tijela i uvjeta ravnoteže pa je razvio teoriju centara težine. Na temelju tih teorijskih postavki Leonardo je zapravo izračunavao momente sile stoljećima prije Newtonove mehanike i primjenjivao rezultate kako u građevinarstvu tako i na crtežima mnogobrojnih strojeva. Te je rezultate primjenjivao na elemente strojeva (zupčanci, poluge), na izračunavanje tlakova, pa je prvi proučavao ono što se skupnim imenom naziva otpornost materijala. U teoriji fluida prvi je precizno formulirao Arhimedov zakon, u hidrauličnim proračunima koristio se jednakošću tlakova, a ta je zakonitost formulirana tek nakon dva stoljeća (Pascalov zakon). Također je

spoznaje iz hidrodinamike primjenjivao na probleme letenja te time na neki način prethodio teoriji mehanike fluida. Proučavao je let ptica i na temelju toga stvarao osnove stroja za letenje i padobrana. Anticipirao je ronilačko zvono, podmornicu i tenk. Ispitivao je pojave u optici i akustici.

Anatomija ga je privukla ne samo kao prijeko potrebno predznanje za slikarsko i kiparsko stvaranje nego i kao temelj medicinske znanosti. Secirajući mrtva tijela, proučavao je i crtao sastav i građu ljudskog kostura, tetiva i mišića, funkciju srca i optok krvi, mozak i živčani sustav, razvoj embrija...

Eksperimentalnost, neoslanjanje na autoritete, spontan izričaj karakteristični su za njegove fragmentarizirane književne radove, alegorijski Bestijarij (Bestiario) i Dosjetke (Facezie). U znanosti o umjetnosti glavno mu je djelo Traktat o slikarstvu (Trattato della pittura, što ga je oko 1550. sastavio iz različitih rukopisa njegov učenik Francesco Melzi; tiskano 1651.), a koje sadržava njegova zapažanja, zaključke i pouke o slikanju, perspektivi, svjetlosti i boji.

Većina njegovih slika nalazi se u pariškom Louvreu i londonskoj National Gallery, a crteži i rukopisi u milanskoj Ambrosiani, londonskom British Museumu i dvorcu Windsor. Kao slikar utjecao je na suvremenike, od Rafaela, Michelangela, Giorgionea do A. Dürera, H. Baldunga, H. Holbeina ml., Q. Massysa i dr.

Preobilje ideja i nikad zadovoljene težnje za spoznajom sprječavali su ga da uočene pojave definira u konačnim formulacijama i da svoje zamisli izvede do kraja i u cijelosti. Tako je i njegovo djelo ostalo uglavnom fragmentarno, dovršeno samo u malom broju konačnih ostvarenja, koja i sam nije nikada smatrao potpuno dogotovljenim. Po sveobuhvatnosti svoje stvaralačke i istraživačke djelatnosti Leonardo je jedinstvena pojava univerzalnoga genija, koji je snagom uma i dubinom intuicije rasvijetlio golem kompleks problema i vizionarski uputio na njihova rješenja.

Prema: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36051>, Leonardo da Vinci. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (pristupljeno 22. 3. 2022.)

Suvremeni autori, istražujući bilješke i metodologiju rada da Vincija, izdvojili su sedam životnih principa koji su sadržani u njegovu načinu rada i življenja:

Curiosità – neugasiva žeđ za spoznajom, za učenjem

Provodio sam čitave dane tumarajući uz polja, tražeći rješenja i odgovore na svoja pitanja, pokušavajući razumjeti stvari koje nisam razumio: kako su morske školjke došle na vrh planine zajedno s fosilima koralja, algi; na koji način se u vodi formiraju krugovi kad se kamen u nju baci; zašto i kako ptica leti, zašto ljudi ne lete...

Dimostrazione – provjera znanja iskustvom i spremnost da se uči na pogreškama

Željezo hrđa ako se ne koristi, stajaća voda gubi čistoću, pa tako i nerad potkopava snagu duha.

Sensazione – usavršavanje osjetila jer to obogaćuje naše iskustvo

Prosječan čovjek gleda pa ipak ne vidi, sluša pa ipak ne čuje, dotiče, a ipak ne dotakne, jede, a da ne osjeti okus, giba se, ali ipak ne osjeća svoje tijelo, udiše zrak pa ipak ne njuši ni smrad ni lijep miris, a govori da uopće ne razmišlja.

Sfumato – sposobnost da se sačuva ravnoteža duše u susretu s nepoznatim

Ne zovi bogatstvima ono što se može izgubiti. Vrlina je naše istinsko blago i istinska nagrada onome tko je ima.

Arte/Scienza – uspostava ravnoteže između znanosti i umjetnosti

Oni koji se zaljube u umjetnost, a da se prethodno nisu primili marljivog proučavanja njezinog znanstvenog dijela, mogu se usporediti s mornarima koji se upućuju na more brodom bez kormilara ili kompasa pa stoga ne mogu biti sigurni da će stići u željenu luku.

Corporalità – harmonična povezanost uma i tijela

Kao što čovjek ima kosti kao potporu i okvir mesu, tako i zemlja ima stijene kao potporu tlu... čovjek u sebi nosi jezero krvi, tako i zemlja ima oceane i mora.

Conessione – međusobna povezanost svega u prirodi

Sve nastaje iz svega i sve je načinjeno od svega i sve se vraća u sve.

Prema: Marica Borović, <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/sedam-zivotnih-principa-leonardo-da-vinci/> (pristupljeno 22. 3. 2022.)